

Розвиваємо соціальність дитини-дошкільника.

Психологія – батькам.

Якщо раніше батьки і педагоги сприймали дошкільний заклад як інституцію, відповідальну тільки за здоров'я та підготовку дитини до школи, то сьогодні поряд з цими аспектами діяльності дедалі більшої значущості набувають й інші функції дитячого садка, зокрема одна з основних — соціалізація дитини.



Соціалізувати дошкільника — означає збагатити його індивідуальний досвід позитивними враженнями від спільної з іншими життєдіяльності, розвинути в нього соціальні потреби, сформувати соціальні вміння та навички, виховати "відчуття іншого", сформувати готовність та здатність брати іншого до уваги, працювати в команді, домовлятися, узгоджувати свою позицію, в разі потреби поступатися власними інтересами на користь соціальної групи, діставати насолоду від допомоги та підтримки іншої людини у складній ситуації, тобто жити обличчям до людей, з відкритим серцем, умінням гармонійно "вписуватися" в дитяче угруповання, знаходити в ньому своє місце, визначати свій статус серед однолітків відповідно до своїх можливостей та домагань, товаришувати.

Соціальність — інтегрована характеристика дошкільника.

Соціальність — похідна від "соціальний". Означає єдність соціальних потреб (у любові рідних, близьких, авторитетних людей; у підтримці, допомозі, захисті, схваленні тощо); умінь (орієнтуватися, пристосовуватися, позитивно впливати на соціальне довкілля); почуттів (довіри, прихильності, вдячності, відповідальності тощо); якостей (справедливості, чуйності, доброзичливості, товариськості, обов'язковості тощо) дошкільника.

У широкому сенсі "соціальність" є інтегрованою характеристикою, яка фіксує відкритість дитини соціальному довкіллю, її спрямованість на гармонійні та конструктивні взаємини з людьми,

що оточують. Бути соціальним у певній життєвій ситуації означає проявляти готовність та здатність контактувати з різними за віком, статтю, спорідненістю, родом діяльності, характерологічними особливостями людьми. Дошкільника з розвинутою соціальністю можна кваліфікувати як соціально компетентну особистість.

Він характеризується здатністю:

- приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;
- виявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінюванні, прилаштовуватися до вимог соціальної групи та водночас зберігати власне обличчя;
- добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально, співвідносити чекання інших з власними можливостями й домаганнями;
- орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;
- брати інших до уваги, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони інших людей;
- поводитися з партнерами по спілкуванню гнучко; реагувати на їхні слова та дії адекватно; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися, укладати угоди;
- виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати і співрадіти;
- налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними, уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій;
- бути домірним стану людей, які оточують (не веселитися, коли їм сумно, стримано поводитися у присутності хворого тощо);
- оптимістично ставитися до труднощів, вміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку у стресових ситуаціях;
- бути здатним до самопокладання відповідальності, ініціювати допомогу та підтримку іншого;
- розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів;
- гідно вигравати і програвати;

- узгоджувати свої бажання з можливостями та вимогами;
- контролювати та регулювати свою поведінку та поведінку людей, що оточують; утримуватися від образливих слів та негативних проявів;
- у разі потреби звертатися по допомогу, вміти нею скористатися;
- володіти мовленнєвим етикетом, бути здатним ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову;
- диференціювати поняття соціально "схвалюване", "прийнятне", "неприйнятне";
- уміти тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки;
- орієнтуватися у понятті "авторитет", пов'язувати його зі справжніми чеснотами й цінностями;
- поводитися совісно за відсутності контролю з боку дорослого;
- бути людяним, справедливим, уміти ставати на точку зору іншої людини.

Дошкільника можна вважати соціально компетентним, якщо він:

- володіє елементарними знаннями про соціальні явища, події, людей, взаємини, способи їх мирного та конструктивного налагодження;
- цінує, визнає значущість для себе всього, що пов'язане із соціальним життям, цікавиться ним;
- називає словами, вербалізує основні назви, пов'язані з життям людини серед інших;
- передає свої враження про соціальні події та взаємини людей художнім образом (малює, ліпить, складає оповідання, співає пісні...).

Про те, що дитина несоціальна, соціально некомпетентна свідчить її відстороненість від інших, небажання та невміння спілкуватися, прагнення усамотнитися, уникати будь-яких контактів, відсутність інтересу до людей, що навколо. В кожній групі дитячого садка є діти, яким складно адаптуватися до життя в широкому колі однолітків, встановити дружні відносини з ними. Вони більшу частину часу проводять на самоті. При цьому дехто з них із заздрістю спостерігає за іграми однолітків, а дехто почувається

досить комфортно, не розуміє, навіщо вихователь намагається залучити їх до групових ігор, коли вони цього зовсім не хочуть.

Заняття спокійною діяльністю на самоті, активну гру дошкільника із самим собою педагоги подекуди сприймають як відхилення від норми, показники нездоров'я, як сигнал про необхідність виправити ситуацію. Наскільки правомірні такі побоювання? Чи варто переривати тривале перебування дитини наодинці? В який спосіб залучати таких дітей до спільних занять, ігор, розваг?

Спокійна гра або заняття дитини із самою собою ще не дає достатньої підстави для хвилювання, хоча і потребує уваги дорослого.

Заняття на самоті може свідчити, що:

- 🌈 дошкільник — інтроверт, тобто в нього розвинений внутрішній світ, і своє цікавить його більше, ніж чуже;
- 🌈 дитина втомилася від перебування протягом тривалого часу серед однолітків, хоче перепочити;
- 🌈 вихованець захопився діяльністю, забувши про все інше, зосередився на ній;
- 🌈 відсутній улюблений друг, за яким дитина сумує, без якого їй нецікаво грати.

Безумовно, стабільне небажання дошкільника грати з іншими та брати участь у спільній з однолітками діяльності може бути і тривожним сигналом: засвідчувати схильність до аутизму — крайньої форми порушення контактів, відхід від реальності, занурення у світ власних переживань. Водночас помилково кваліфікувати як аутизм індивідуальні особливості дитини, що полягають у більшій орієнтації на внутрішній, ніж зовнішній світ. Щоб пересвідчитися у тому, що зазначена форма поведінки перебуває в межах норми, варто з'ясувати, чи розвинена в цієї дитини довільність поведінки (чи досягає вона поставлених цілей, чи здатна долати труднощі, чи може відмовитися від бажаного на користь необхідного, чи спроможна утриматися від імпульсивності, агресії, інших асоціальних форм активності).

За умови збереження вольової поведінки бажання дитини усамітнитися може не викликати особливих побоювань.

Педагогові не варто залучати таку дитину до групової діяльності примусово, силою своєї влади. Це не тільки не дасть бажаного ефекту, а може підірвати її довіру до дорослих, посилити тенденцію до уособлення. Таким чином, якщо дитина хоче побути на самоті, дорослий має рахуватися з цим і надавати їй таку можливість. Інша справа, скільки часу і що саме робить вихованець, усамітнившись, в якому стані повертається до дитячого гурту.

Тут уже кожна конкретна ситуація має підказати вихователеві найоптимальніше рішення. Головне — не нав'язувати перебування у колі однолітків, а запрошувати до контактів з ними. Слід знайти способи привернути увагу дитини до чеснот, умінь, моральних якостей однолітків, щоб вона сама захотіла спілкуватися з ними — всіма одночасно або з кимось конкретним.

За програмою "Я у світі"